Dr Bożena Wierzchowska

F o n e t y k a

wykład dla studentów II roku, dział głuchych

1. Cel wykładu:

Zrozumienie mechanizmu wytwarzania dźwięków mowy: poznanie prawidłowo wytwarzanych głosek języka polskiego oraz najbardziej charakterystycznych dźwięków wymawianych w gwarach polskich. Poznanie postawy artykulacyjnej i najważniejszych tendencji artykulacyjnych właściwych językowi polskiemu. Znajomość procesu kształtowania się mowy u zdrowego dziecka. Wiadomości te winny ułatwić słuchaczom kształtowanie mowy dziecka głuchego.

2. Podział materiału:

- Najważniejsze zjawiska fizyczne w procesie mówienia	20 godz
- Budowa i funkcjonowanie narządów słuchu	15 "
- Budowa i funkcjonowanie narządów mowy oraz najważniejsze metody badania ich pracy	25 "
- Podstawy klasyfikacji dźwięków mowy	4 "
- Charakterystyka i opis dźwięków mowy języka polskiego	40 "
- Fonetyczna organizacja wypowiedzi w języku polskim	10 "
- Najważniejsze zjawiska fonetyczne występujące w gwarach polskich oraz najważniejsze zmiany, jakim ulegały dźwięki języka polskiego	10 "
- Kształtowanie się mowy zdrowego dziecka	6 "
Razem	130 godz

3. Tematyka:

A. Najważniejsze zajwiska fizyczne w procesie mówienia:
fala głosowa i jej własności, częstotliwość, natężenie i barwa dźwięku, drgania proste i złożone, tony i szmery; przyrządy uławiające analizowanie dźwięku.

B. Budowa i funkcjonowanie narządu słuchu:
ucho zewnętrzne, jego rola w procesie słyszenia, ucho środkowe, ucho wewnętrzne; najważniejsze teorie słyszenia; wrażliwość ucha.

C. Budowa i funkcjonowanie narządów mowy oraz najważniejsze metody ich badania:
aparat oddechowy, jego rola w procesie mówienia, badania ruchów oddechowych. Krtań jej położenie i budowa; funkcjonowanie więzadeł głosowych, badania ich pracy. Jamy nasady i ich funkcje w procesie mówienia; ruchome i nieruchome narządy nasady. Kimograficzne, paltograficzne, rentgenograficzne oraz kinorentgenograficzne badania pracy narządów nasady.

D. Podstawy klasyfikacji dźwięków mowy:
Pojęcie dźwięku mowy. Samogłoski i spółgłoski. Podział samogłosek ze względu na układ rezonatorów nasady, ze względu na pracę warg. Polimorfizm samogłosek. Podział spółgłosek ze względu na układ rezonatorów nasady /na spółgłosi twarde i m miękkie/, ze względu na miejsce artykulacji i stopień zbliżenia narządów mowy oraz ze względu na pracę wiązadeł głosowych.

E. Charakterystyka i opis dźwięków języka polskiego:

a. Samogłoski polskie: samogłoski ustne przedniego, środkowego i tylnego szeregu; samogłoski niskie i wysokie. Kompleks labiowelarny i delabialno-palatalny w artykulacji samogłosek; zjawisko kompensacji artykulacyjnej i koartykulacji. Samogłoski nosowe języka polskiego, samodzielne i niesamodzielne; nosowość synchroniczna i asynchroniczną.

b. Spółgłoski polskie:

-spółgłoski twarde:

wargowe i wargowo-zębowe, zwartowybuchowe, szczelinowe i spółotwarte;

przedniojęzykowo - zębowe i przedniojęzykowo-dziąsłowe, zawarto-wybuchowe, zwarto-szczelinowe, szczelionowe i spółotwarte;

tylnojęzykowe, zwarto-wybuchowe, szczelinowe i spółotwarte.

- spółgłoski miękkie:

wargowe i wargowo-zębowe, zwarto-wybuchowe, szczelinowe, spółotwarte; palatalność synchroniczna i asynchroniczna spółgłosek wargowych.

środkowo-językowe zębowo-prepalatalne, dziąsłowo-prepalatalne, prepalatalne; zwarto-wybuchowe, zwarto-szczelinowe, szczelinowe, spółotwarte; istota artykulacyjna zjawiska miękkości spółgłoski.

F. Fonetyczna organizacja wypowiedzi w języku polskim:
iloczas właściwy dźwięków mowy, połączenia głosek w języku polskim, grupy spółgłoskowe; sylaby, zestrój akcentowy, zestrój intonacyjny; akcent języka polskiego; melodia zdania w języku polskim.

G. Najważniejsze zjawiska fonetyczne w gwarach polskich oraz najważniejsze zmiany, jakim ulegały dźwięki języka polskiego:
a/ samogłoski pochylone w gwarach polskich, wymowa samogłosek nosowych, dyftongizacja samogłosek i labializacja wstępna, mieszanie samogłosek i oraz y; nazurzenie, siakanie, kaszubienie, palatalność asynchroniczna spółgłosek wargowych;

b/przegłos lechicki, zanik i wokalizacja jerów, przekształcenie samogłosek nosowych, wytworzenie się samogłosek pochylonych na miesjcu dawnych samogłosek długich; palatalizacja spółgłosek przedniojęzykowych.

B. Kształtowanie się mowy zdrowego dziecka:
krzyk, gaworzenie, przyswajanie mowy; rozwój poszczególnych typów głosek; okres wyrazu i okres zdania; utrwalanie się nawyków artykulacyjnych.

4. Założenia metodyczne:

Wykład fonetyki oparty został na założeniach materialistycznych; w wykładach winna zostać możliwie szeroko zastosowana metoda poglądowa.